

באר התורה / הג'ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת שלח****"וראיִתם אתו וזכרְתֶם אֶת כָּל מַצּוֹת ה'"**

"וְהָיָה לְכֶם לְצִיצַת וְרֵאיוֹת אֶתוֹ וּזְכָרְתֶם אֶת כָּל מַצּוֹת ה' האשה היא סיבה ראשונה שבא המסית לעולם, ואחר כך החזיקו אותו האנשים בעגל, ועדיין לא נטהרנו, ולפעמים פגום וְעֲשִׂיתֶם אִתָּם" וגו', ע"כ (שלח טו טל).

-א-

מנחות (מג א) ת"ר הכל חייבין בציצית, כהנים, לויים וישראלים, גרים, נשים ועבדים; ר"ש פוטר בנשים, מפני שמצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, וכו' ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה שהזמן גרמא היא - דלילה לר"ש לאו זמן ציצית והוי יום זמנה, עכ"ל.

שם: ר"ש פוטר בנשים. מאי טעמא דר"ש, דתניא "וראיִתם אותו" (שלח טו טל) פרט לכסות לילה, אתה אומר פרט לכסות לילה, או אינו אלא פרט לכסות סומא, כשהוא אומר: "אשר תכסה בה" (כי תצא בכ"ב) הרי כסות סומא אמור, הא מה אני מקיים וראיִתם אותו, פרט לכסות לילה; ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה, מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים, ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים, ע"כ.

-ב-

וכן הוא בשו"ע או"ח (סי' יז סעי' א) אף על גב דכתיב "וראיִתם אותו" (שלח טו טל), סומא חייב בציצית מפני שנתרבה מ"אשר תכסה בה" (כי תצא בכ"ב) וקרא ד"וראיִתם אותו" איצטריך למעט כסות לילה.

שם (סעי' ב) נשים ועבדים פטורים, מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. הגה: ומ"מ אם רוצים לעטפו ולברך עליו הרשות בידן כמו בשאר מצות עשה שהזמן גרמא (תוס' והרא"ש והר"ן פ"ב דר"ה ופ"ק דקדושיף), אך מחזי כיוהרא, ולכן אין להן ללבוש ציצית, הואיל ואינו חובת גברא (אגור סימן כ"ז) פי' אינו חייב לקנות לו טלית כדי שיתחייב בציצית וכו' ע"כ.

ובט"ז שם (ס"ק א) כסות לילה. ופריך מה ראית לרבות סומא ולמעט כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנו בראי אצל אחרים: (ס"ק ב) שהזמן גרמא. דלילה לאו זמן ציצית: (ס"ק ג) הואיל ואינו חובת גברא. בזה מתורץ למה מברכות הנשים על לולב דהוא ג"כ מ"ע שה"ג ותיירץ ש"ה שאינו חובת גברא שאפי' איש אין עליו חיוב דאורייתא לקנות טלית בת ד' כנפים אלא אם מתעטף חייב לעשות ציצית משא"כ לולב דגבי איש הוא חובת גברא שהוא חובת הגוף, עכ"ל.

-ג-

גם נראה לתת עוד טעם במ"ש באגור דאין להן ללבוש ציצית, [וגם לא ראינו מעולם נשים מקיימות מצות ציצית]¹. **והוא על פי מה שכתב בשל"ה** (שער האותיות אות הקו"ף, קדושה אות לה) יש מצוה התלויה בפה, ובעינים, וברגלים, **והיא מצות קידוש הלבנה**. אמר רב יהודה הרואה לבנה בחדושה אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר במאמרו כו' (סנהדרין מב א). כבר כתבתי לעיל (אות יח) שאסור להסתכל בהלבנה, בשם רבינו מאיר הלוי, ויש סוד לדבר, **רק רואה בה ראייה כשירצה לברך², וכשמתחיל לברך אז אין מסתכל בה**.

שם (באות טל) וכו'. אשר נראה בעיני, שמטעם זה מתרחקים הנשים ממצוה זו, אף על פי שמקיימין הרבה מצות עשה שהזמן גרמא, כגון שופר ולולב, ולא ראינו מעולם נשים מקיימות קידוש הלבנה, אף שהן נזהרות בכל התפילות. מפני שפגם הלבנה גרמה האשה הראשונה, דהיינו חטא חוה, ומתרחקים מפני הבושה. אף על פי שמצאו להם תיקון אחר כך, שנתקנו בעגל, שלא חטאו ולא שמעו להנחש הקדמון, שהוא השטן הוא היצר הרע (עי' ב"ב טז א), ועל כן ניתן ראש חודש להנשים, שיהו משמרות אותו יותר מהאנשים, וכדאיתא בפרקי רבי אליעזר (פרק מה), והובא בטור אורח חיים סימן תי"ז. מכל מקום,

וי"ל עפ"י מה שכתב בספר לב אריה (חולין ס ב), בסוד"ה אמר הקב"ה, ולכך לעתיד כאשר יזככו הדורות, נאמר "והיה אור הלבנה כאור החמה" וגו' (ישעיהו ל כו), שאור הלבנה תשאר על עמדה כמו שהיתה קודם מיעוטה, ואור החמה תגדל עד למעלה ראש וכו', שאתם אשמים בזה, שאם הייתם מתקנים את מעשיכם לא היה צריך למיעוט הירח, רק שתשאר על עמדה וכו', ואור החמה, תגדל, כמו, שיהיה לעתיד, כשיתקון, חטא אדה"ר, ויתלבנו הדורות, וכו', עכ"ל.

-ד-

ומבואר בדבריו שאם היו מעשיהם מתוקנים לא היה צריך למעט הירח. ומובן שפיר דברי השל"ה, והיינו דבעצם היה שייך להגדיל את החמה, ולא להקטין את הלבנה, אלא משום דמעשיהם לא היו מתוקנים, פי' דמשום החטא של עץ הדעת לא היה באפשרות הגדלת החמה, וע"כ הוצרכו למעט הלבנה. ולכן מתרחקים הנשים מברכת הלבנה, מפני הבושה משום דעל ידם הוצרכה הלבנה להתמעט.

-ה-

ולהמתבאר דמכיון שבגלל החטא של האשה הוצרכו למעט הלבנה, מתרחקים הנשים ממצוה זו מפני הבושה. כמו כן י"ל על דרך זה גם במצות ציצית, והוא דמכיון דמצות ציצית תלויה בראיה, וכדכתיב "וראיִתם אותו", ולילה לאו זמן ראייה. א"כ נמצא דבסיבתן נפגמה במקצת מצות ציצית [דלולי החטא היה לילה זמן ראייה] ולכן שייך גם כאן הטעם שאינן מקיימות מצות ציצית מפני שמתרחקות ממנה מפני הבושה.³

-ו-

בספר ברכי יוסף (או"ח סי' תיז ס"ק ד) אנשים שנוהגים שלא לעשות מלאכה ברי"ח הוא בורות. כ"כ הרב פרי"ח (שם) והרב דברי יוסף סי' מ"ה.

וכן נראה דהא קי"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ט) דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ואף על גב דכתבו הרמב"ן והריטב"א בחידושי קידושיין פ"ק (לא א) גבי נשים דעבדי מצוות עשה שהזמן גרמא ומברכות, דלא שייך בהא כל הפטור וכו' כיון דהאנשים חייבים, עש"ב. וה"ה נימא דכיון דנשי נהיגי שלא לעשות מלאכה ומנהגם מנהג, גם האנשים מנהגא דילהון מנהגא, מאחר דלמנהג ישנו בעולם בנשים. מ"מ שאני הכא דזה היה עונש לאנשים שניטל מהם ר"ח (כמבואר בטור שם בשם אחיו ר' יהודה), ובכי הא אמרינן שפיר כל הפטור נקרא הדיוט והרי זה בור, כיון דניטל מהם בתוכחות על עון. והיינו טעמא דאין הנשים מברכות ברכת הלבנה אף במקום שמקיימות כל מצוות עשה שהז"ג ומברכות עליהם, משום דהם גרמו פגם ללבנה כמ"ש האחרונים⁴, עכ"ל. ועי' עוד מה שהאריך בזה בספרו ראש דוד (פרשת בהר ד"ה ואשא).

ונראה לפי דבריו על דרך זה גם לענייננו, דמכיון דע"י הנשים נכללה מצות ציצית בכלל מצוות עשה שהזמן גרמא, דהוא סיבת פטור להן וכמו שנתבאר. א"כ י"ל דאף דלגבי כל מצות עשה שהזמן גרמא, גבי נשים לא שייך בהו כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, מ"מ במצוה זו של ציצית יש לדמותן לאותם האנשים שנוהגים שלא לעשות מלאכה ברי"ח, דמנהגם הוא מנהג בורות משום שניטל מהם ע"י עון וכמו שנתבאר.

¹ והוא עדי'ר שכתב בשל"ה (הובא להלן) לענין ברכת הלבנה, ועי' מש"כ בזה בלבוש (או"ח סי' יז סעי' ב) ובאליהו רבה ובאליהו זוטא (שם).

² עי' מש"כ בזה בבאור הלכה (סי' תכו סעי' א סוף ד"ה ונהנין מאורה).

³ ואף דאפשר לחלק דכל מצויאות ברכת הלבנה הוא מחמת פגימתה שנגרמה על ידן, ולכן שייך לומר שמתרחקין ממנה בשעת ברכתה. אבל מצות ציצית אין המצוה

⁴ ראה מג"א ושא"ר אחרונים (ריש סי' תכו) מש"כ בשם השל"ה.